

Introducció

Part II

4. Ideologia i llengua

El repàs de les definicions s'ha fet tenint en compte lògicament tots aquells aspectes en què podien i havien de millorar-se: l'exactitud en la descripció dels conceptes i la claredat en llur exposició. Pel que fa al primer punt de vista, hom les ha modificades sempre que els avenços científics, tecnològics i artístics ho han requerit; però, endemés, s'ha prosseguit la labor de desideologització empresa ja en la primera edició damunt el corpus elaborat per Pompeu Fabra, és a dir, de descarregar-les tant com s'ha pogut i sabut de condicionaments produïts per determinades visions de la realitat que han estat o que són hegemòniques en la cultura; cal que s'insisteixi permanentment en aquesta direcció, amb la consciència que, tanmateix, el grau màxim de neutralitat és una fita molt difícil, si no impossible, d'assolir. Les diverses concepcions del món i de la humanitat constitueixen les distintes ideologies de què hom parteix per a forjar-les; per tant, és segurament utòpica la pretensió d'explicar l'un i l'altra sense cap dependència ideològica. Això no obstant, encara que sigui així, ningú no és exempt de l'esforç de la recerca de la màxima objectivitat.

És evident que determinats camps semàntics es presten més fàcilment, en sigui hom conscient o no, a la submissió a prejudicis; l'àmbit de la religió és un dels que més reclamen l'actitud distant del lexicòleg i del lexicògraf, que permeti un tractament neutral dels conceptes que hi fan referència, directament o indirectament. Per exemple, l'entrada **heretgia**, que en l'edició anterior es defineix 'Doctrina contrària als dogmes de l'Església...', en la segona es matisa de la manera següent: 'Doctrina que l'Església considera contrària als seus dogmes...'. Altres vegades, una major concreció ajuda a delimitar més encertadament el sentit dels lemes; per aquest motiu la definició de **àngelus** 'Oració que es diu al matí, al migdia i al vespre...' es canvia per 'Oració que diuen els catòlics al matí, al migdia i al vespre...', tot especificant, doncs, que es tracta del culte d'una determinada religió. En l'entrada **mahometà -ana** es remarca que l'equivalència respecte a **musulmà -ana** és impròpia. En algun cas, a més de variar la definició, s'afegeix alguna indicació respecte a l'ús, la qual ajuda a entendre millor el sentit de la paraula; per exemple, **moro -a** es considera equivalent a **magribí -ina**, però amb la marca *POP.*, que en subratlla el caràcter popular o col·loquial, és a dir, no formal. El mot **musulmà -ana** en la primera edició es defineix com a 'mahometà'; en aquesta, en canvi, es diu: 'Que professa la religió islàmica', referit, doncs, a les persones, enfront de **islàmic -a** 'Relatiu o pertanyent a l'islam', referit a les coses, tot i que no es pot negar que de vegades **musulmà -ana** s'aplica a les coses i s'empra com a sinònim de l'adjectiu **islàmic -a**, per això s'ha inclòs una segona accepció en l'adjectiu, que dona compte d'aquest fet: '2 *adj.* Islàmic'.

S'ha mirat d'afinar encara més en el tractament igualitari de les persones, al marge del sexe. Així, per exemple, l'entrada **bledejar**, que en la primera edició es defineix 'Una persona, esp. una dona, ésser més o menys bleada...', en aquesta edició es diu: 'Una persona, ésser més o menys bleada', sense la referència especial a la dona. En el substantiu **rapte** es canvia la definició 'Acció d'emportar-se amb si per la violència, per seducció (algú, esp. una dona)' per 'Acció de raptar', sense cap al·lusió al sexe de la persona raptada. Semblantment, el lema **violació**, que, en una de les accepcions de la primera edició, es defineix 'ESP. Acte carnal amb una persona, esp. una dona, comès en contra de la seva voluntat', es modifica de la manera següent: 'Acte carnal amb una persona comès en contra de la seva voluntat'; modificació que, endemés, obliga, per coherència, a fer la consegüent en el verb **violar**, el qual passa d'ésser definit 'Fer un acte carnal (amb una persona, esp. una dona), en contra de la seva voluntat', a descriure's 'Fer un acte carnal (amb una persona), en contra de la seva voluntat'. Sempre que hom ha pogut fer una generalització més exacta en la referència a les persones, s'ha fet, tot evitant de concretar-ne el sexe. El mot **guindola** en l'edició anterior es descriu com el flotador de salvament que hom gita '...quan cau un home a l'aigua...'; en aquesta edició, es diu, en canvi, '...quan cau algú a l'aigua...'. L'entrada del substantiu **tim** en la primera edició es defineix com una glàndula que desapareix o esdevé rudimentària '...en l'home adult'; en aquesta se substitueix l'expressió per la de '...en la persona adulta'. Tanmateix hom ha considerat necessari de mantenir el substantiu **home** amb el sentit 'individu de l'espècie humana', tal com s'ha esdevingut en la majoria de llengües. El DICCIONARI inclou, doncs, una primera accepció general 'Animal mamífer...' i una segona 'Masclle de l'espècie humana...'. Aquesta distinció fa que entrades com **esquelet** es defineixin com 'Ossada de l'home o de

qualsevol altre animal vertebrat'; o que **esquena** es defineixi 'Part posterior del cos de l'home...'. Crec que no seria sensat de prescindir d'aquest valor semàntic genèric; com tampoc no ho seria pretendre, posem per cas, l'eliminació de formes com *hom*, *tothom*, *prohom*, *bonhomia*, *humà*, *humanitat*, *humanisme*, *homicidi*, *homenatge* i de tots llurs derivats possibles, pel fet que procedeixin etimològicament de HOMO o HOMINE 'home', encara que fan referència a l'home i a la dona. Des dels orígens, HOMO o HOMINE no al·ludien el mascle de l'espècie humana, sinó que tenien el sentit que n'inclou tots els individus, el qual s'ha conservat fins avui. Per a la denominació concreta del mascle hom recorria a una altra forma: VIR, que ha donat els seus derivats en el català (*viril*, *virilitat*, *virilment*, etcètera). És sabut que probablement HOMO o HOMINE tenen relació amb HUMUS, 'terra'; així, doncs, és versemblant que s'emprés la forma *home* per a separar els éssers terrenals dels celestials o divins.

En la selecció dels exemples hom ha procurat igualment un tractament paritari quant a les persones. En l'adjectiu **inic -iqua** s'ha eliminat '*Fou mort, mentre dormia, per la seva iniqua muller*'; a **solter -a** '*Solteres, casades i vídues*' s'ha substituït per '*Solters, casats i viudos*'. S'han afegit nous exemples amb el mateix objectiu, com '*A la mort del rei, la princesa esdevingué reina*', a l'article **príncep princesa**. S'han substituït exemples com '*La reina d'un ball*', que s'ha canviat per '*La reina de les finances*', a l'article **rei reina**; o '*Escola de bibliotecàries*', que s'ha modificat per '*Escola universitària de bibliotecaris i documentalistes*', a l'article **bibliotecari -ària**.